

Registrering av hekkende vipe i Ski kommune 2019

Vipeunge.
Foto Kirsten Trogstad

Av

Morten Gaathaug
og
Ida Marie Munthe Sakseide

Utgitt av Norsk Ornitologisk Forening, avd.
Oslo og Akershus

Innhold

Sammendrag	3
Bakgrunn	3
Metode og feltarbeid	3
Resultater	4
Bjerke	4
Ense	5
Nordre Ski	5
Oppsand vest	6
Oppsand øst	6
Skotbu	6
Østby	6

Sammendrag

Til sammen ble 15 reir oppdaget i Ski kommune i 2019, hvorav 11 hekkforsøk var suksessfulle. Av 9 reir med naturpinner var minst 7 hekkforsøk suksessfulle, mens 1 var antatt mislykket og 1 er usikkert. Antatte mislykkede reir synes å resultere fra andre årsaker enn skader forårsaket av jordbruksaktivitet, for eksempel reirpredasjon. Det er derimot tydelig at flere av reirene har *unngått* å bli ødelagt av jordbruksaktivitet som følge av at bonden har svingt unna ved pløying og såing.

Det foreligger ennå ingen statistiske undersøkelser som kan bekrefte eller avkrefte om det har en effekt på hekkesuksess at reirene merkes med naturpinner. Reirene i Ski kommune skal sammenlignes med reirkartlegginger i Frogn, Ås og Vestby i høst for å få et svar på dette (egen masteroppgaverapport av Ida Marie Munthe Sakseide).

Bakgrunn

Våren 2019 ble det for andre år på rad foretatt registrering og merking av vipereir i Ski kommune. Registreringene ble i det alt vesentlige foretatt av Jerry Skogbeck, Svein Dale, Morten Gaathaug og Ida Marie Munthe Sakseide. Sistnevnte utførte dette arbeidet som en del av sin masteroppgave ved NMBU i Ås, hvor målet var å kartlegge vipehekkinger i hele Follo. Materialet hennes skulle blant annet danne grunnlaget for en sammenlikning kommunene imellom om hvorvidt merking av reir har en reell effekt på hekkesuksessen. Per i dag (28.10.2019) vet vi ikke resultatet av dette.

Metode og feltarbeid

Vi hadde tidlig et møte hos undertegnede, hvor vi la en slagplan. Målet var å avdekke egnede lokaliteter og så foreta telling og merking av reir der dette var mulig. Hvert enkelt reir skulle så følges opp best mulig, for å se hvordan det gikk, og om hekkingen ble vellykket eller ikke. Her var vi også avhengig av informasjon fra berørte bønder, som stort sett stilte seg positive til prosjektet. I noen tilfeller hadde bøndene på eget initiativ satt opp merkepinner. Vipa ses som et kjærkomment innslag i kulturlandskapet – også av bøndene.

Hvor langt hver enkelt bonde ønsker å strekke seg varierer. Jordbruket er preget av maskinell effektivisering. En bonde fortalt meg at åkrene ikke lenger ble pløyet. Sprøyting og såing foregikk etter et sinnrikt GPS-system, hvor føreren av traktoren ikke hadde innvirkning på retningen. Maskinene gikk i de samme spor, for å skåne mest mulig av jordsmonnet. Hadde vipa valgt å hekke på *nøyaktig* samme sted hvert år, kunne dette vært plottet inn på GPS-en, og da ville man kunne kjørt utenom.

Det ble tidlig i sesongen observert ganske mange vipere i Ski kommune, men de fleste av disse var nok på trekk, og skulle videre. De som valgte å bli igjen, og slå seg til her konsentrerte seg om enkelte egnede lokaliteter, hvor det da gjerne var flere par som etablerte seg. Andre tilsynelatende gode jorder eller annen utmark sto tomme. Dette gir selvsagt mening i og med at vipa er en sosial hekkfugl som er avhengig av å samarbeide om forsvar mot aktuelle predatorer, som kråke eller rev.

Vi diskuterte noe om hvorvidt det var mest hensiktsmessig med røde merkepinner av plast, eller naturpinner (kvister eller tynne buskestammer). Her er det nok *pro et contras* på begge, og vanskelig å trekke noen endelig konklusjon. De røde merkepinnene ses best av bøndene, og har effekt selv om de skulle falle ned, samtidig som de også antakelig ses best av predatorene. Naturpinnene er noe vanskeligere å få øye på, særlig hvis de skulle falle ned.

Det ble lagt ned et betydelig arbeid i å oppsøke bønder som bestyrer de aktuelle jordene. Dette er ikke nødvendigvis grunneierne selv, da én bonde gjerne driver også naboenes. Her er det viktig med god kommunikasjon, og den må føres helt fram til personen som faktisk sitter på traktoren. Her er vi helt avhengig av at grunneier selv tar ansvar, og videreformidler informasjonen til dem han måtte ha i arbeid.

Resultater

Bjerke

Reir-ID	Oppsatt pinne ved reir	Status hekkesuksess
BJ_I	NEI	Usikker
BJ_II	JA	Unger observert
BJ_III	JA	Usikker
BJ_IV	JA	Unger observert
BJ_V	NEI	Antatt mislykket hekking
BJ_VI	JA	Unger observert
BJ_VII	NEI	Antatt mislykket hekking
BJ_VIII	NEI	Unger observert

Ved Bjerke ble totalt 8 reir oppdaget. Her er det bonden selv som har satt opp naturpinnene ved de 4 reirene som hadde dette, og pinnene ble satt opp ved BJ_IV og BJ_VI før pløying av jorda. Første ungekull (BJ_IV) ble observert 4. mai og neste ungekull (BJ_VI) ble observert 7. mai. Legg merke til at dette er de første registrerte ungekullene blant lokalitetene som er undersøkt både i Ski, Frogn, Vestby og Ås kommune.

Siste observasjon av BJ_V og BJ_VII ble gjort 7. mai, hvor begge vipemødrene ruget på eggene sine. Den 12. mai var begge sporløst forsvunnet, og det er ikke gjort noen observasjoner av dem nær reirplassen etterpå. Ettersom det ikke var satt opp pinne ved noen av disse reirene antar vi at eggene ble lagt etter pløying og såing av jordet, og dermed antar vi også at hekkingen ble mislykket, antagelig på grunn av reirpredasjon.

Utover hekkesesongen ble det vanskeligere å lokalisere alle vipene i området på grunn av høyt korn (> 20 cm). Nye kyllinger ble observert 6. juni, og vi antar at disse tilhører BJ_II ettersom de furasjerte i hjulspor som var i nærheten av reirplassen. BJ_VIII ble observert 10. juni, og reiret lå såpass langt unna de andres at det ikke er tvil om reir-ID.

Høy vegetasjon gjorde at en del vipere samlet seg på jordhauger som var gravd opp mellom Sør-Bjerke og Mellom-Bjerke. Her ble det observert både flyvedyktige unger (sannsynligvis BJ_IV) og unger i tidlig utviklingsstadium. I tillegg til å ha observert ett ungekull i tidlig utviklingsstadium ved disse jordhaugene var det en annen vipe som varslet kraftig og hyppig ved flere besøk. Dette tyder på enda et ungekull, sannsynligvis BJ_I eller BJ_III. Ettersom vi ikke kan stadfeste hvilket reir det tilhører, står status hekkesuksess foreløpig som usikker hos disse.

Bonden forklarte under et besøk at de setter opp pinner hvert år og gjør det de kan for å unngå å ødelegge reir. Han fortalte at vipene kommer igjen hvert år og legger reir på cirka de samme plassene på jordet.

Merket reir ved Søndre Bjerke.
Foto Morten Gaathaug

Ense

Ingen registrerte hekkeaktiviteter ved denne lokaliteten. Viper ble registrert to ganger nord for rensedammene: 2 viper ble observert 10. april og 1 vipe ble observert 23. april. Siste besøk ved lokaliteten var 23. mai.

Nordre Ski

Reir-ID	Oppsatt pinne ved reir	Status hekkesuksess
NS_I	NEI	Unger observert

Første besøk til Nordre Ski var 28. mars, hvor godt over 10 individer ble observert (ingen feltnotater ble tatt ettersom besøket ble gjort før hekkesesongen var ordentlig i gang). Vi regnet med at mange viper kom til å etablere seg i området for sesongen, men antall observerte viper stupte, og ingen viper ble registrert mellom 24. april og 8. mai.

Fra 13. mai ble én vipe observert jevnlig utover sesongen. Den sto som regel på stubbåker og fjorårets rosenkålfelt. Ved et par anledninger ble den observert flyvende østover mot Skiseng. Her ble den (eller dens make) observert med unger 19. juni. Reirplassering er ikke kjent.

Oppsand vest

Ingen registrerte hekkeaktiviteter ved denne lokaliteten. Viper ble observert i området 3. april og mellom 13. mai og 25. mai. Ingen vipere ble observert i området etter 25. mai. Vipene som har blitt observert har vært engasjert i fluktspill, furasjering, hviling og fjærrensing.

Oppsand øst

Reir-ID	Oppsatt pinne ved reir	Status hekkesuksess
OE_I	JA	Unger observert
OE_II	JA	Unger observert
OE_III	JA	Unger observert

Totalt tre reir ble oppdaget, og det ble satt opp naturpinner ved samtlige. Reirene ble lagt på et område som var pløyd opp i fjoråret, og området sto lenge urørt. Første ungekull (OE_II) ble observert 21. mai etterfulgt av et nytt ungekull (OE_III) 28. mai.

Mellom 28. mai og 02. juni skjedde store omveltninger i området: En del av jorda var blitt pløyd opp på nytt og blitt sådd, og plastduk var lagt over en annen del av feltet. De første dagene etter denne jordbruksaktiviteten var det få eller ingen vipere å se, men etter hvert returnerte flere av dem. Et tredje ungekull ble oppdaget 17. juni, og dermed var det klart at jordbruksaktiviteten tilfeldigvis eller med hensikt ikke hadde påbegynt før etter at alle ungekullene hadde klekket.

Skotbu

Reir-ID	Oppsatt pinne ved reir	Status hekkesuksess
SK_I	JA	Antatt mislykket hekking
SK_II	JA	Unger observert

To reir ble oppdaget ved denne lokaliteten. SK_I befant seg på høstsådd felt mens SK_II ble oppdaget på stubbåker. Det ble satt opp naturpinner ved begge reirene.

Ved SK_I ble rugende individ observert mellom 25. april og 12. mai. Ved de siste observasjonene var vegetasjonen blitt så høy at ruging ble bestemt indirekte av at vipa fløy opp fra reirplassen. Etter 12. mai foreligger ingen observasjoner nær reirplassen, og vi antar at hekkingen ble mislykket.

SK_II ble vernet om under jordbruksaktivitet, både under pløying og såing. Det sto igjen et lite felt stubbåker hvor reiret og naturpinnen sto igjen. Ungene ble observert 2. juni, men antas å ha klekket mellom 25. mai og 28. mai.

Østby

Reir-ID	Oppsatt pinne ved reir	Status hekkesuksess
OES_I	NEI	Ungekull sannsynlig

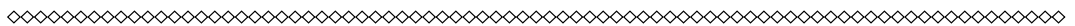
Ingen rugende individer ble oppdaget, men fra og med 2. juni kunne man høre varsling og engstelig atferd på nyplantet kålfelt, hvilket tydet på et ungekull. Kullet ble aldri observert direkte, men varslingen ble dokumentert på 4 av 5 besøk fra 2. juni og utover, hvilket gjør antakelsen om et sannsynlig ungekull sikrere.

Vipereir med egg.
Foto Morten Gaathaug

Denne rapporten ligger til nedlasting her:
<http://oa.birdlife.no/8845>

Rådata ligger her:
<http://oa.birdlife.no/prosjektdata/109>

Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus

Postboks 1041 Sentrum
0104 OSLO

Telefon 48 17 07 85
leder@oa.birdlife.no